

що можливо за умови формування та реалізації комплексної системи дій щодо розвитку і підвищення ефективності експорту й поліпшення механізмів регулювання імпорту.

Результати досліджень є перспективними для подальшого вивчення зовнішньоекономічної діяльності Волинської області, а саме створюють можливість для визначення цілей і подальшого прогнозування розвитку регіону.

Джерела та література

1. Волинь – 2011 (статистичний щорічник) / [за ред. В. Ю. Науменка]. – Луцьк : Голов. упр. статистики у Волин. обл., 2012. – 558 с.
2. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
3. Єврорегіон «Буг»: Волинська область / за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина, В. Й. Лажніка. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. – 448 с.
4. Звіт про виконання місцевих бюджетів Волинської області за 2011 рік. – Луцьк : Голов. фін. упр. Волин. обл. держ. адмін., 2012.
5. Клімчук Б. П. Єврорегіон «Буг»: концепція та стратегія розвитку / за ред. Б. П. Клімчука, Н. П. Луцишин, П. В. Луцишина. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 416 с.
6. Мерза Н. З. Зовнішньоекономічна діяльність Волинської області / Н. З. Мерза. Г. І. Коваль // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2005. – № 3. – С. 52–56.
7. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oda.lutsk.ua/struct.php>

Слащук Андрей, Базелюк Юлия. Особенности развития современной внешнеэкономической деятельности Волинской области. Рассмотрены особенности развития внешнеэкономической деятельности Волинской области. Определены основные тенденции по экспорту и импорту продукции региона. Проанализированы основные показатели внешнеэкономической деятельности области. Обнаружено ведущие страны-партнеры по осуществлению внешнеэкономических операций. Отображено динамику экспорта и импорта главных товаров региона. Выяснено основные проблемы развития внешней торговли Волинской области. Определены ведущие направления стратегической политики региона по совершенствованию внешнеэкономической деятельности и интеграции в мировое хозяйство.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, торговля, продукция, экспорт, импорт, проблемы развития, стратегические направления.

Slaschuk Andriy, Bazeliuk Julia. The Features of the Development of Foreign Economic Activity in Volyn Region. The features of foreign economic activity of the Volyn region are considered. The main trends of exports and imports of the region are defined. Principal indicators of the foreign economic activity are analyzed. The leading countries partners for the implementation of foreign trade are identified. The dynamics of export and import of main commodities of the region are represented. Basic problems of the foreign trade development of Volyn region are found. The priorities of regional strategic policy to improve foreign economic activity and integration into the world economy are defined.

Key words: foreign economic activity, trade, product, export, import. problems of the development, strategic direction.

Стаття надійшла до редколегії
19.04.2013 р.

УДК 911.322.4(477.82)

Юрій Пасевич

Сучасний стан та просторові відмінності в забезпеченні трудовими ресурсами господарського комплексу Волинської області

Показано структуру та динаміку розподілу постійного населення за основними віковими групами у Волинській області. Проведено порівняльний аналіз показників кількісного складу трудових ресурсів адміністративних районів та міст Волинської області. На основі статистичних показників методом ранжування здійснено групування адміністративних районів та міст Волинської області за показниками структури

населення в основних вікових групах. Виявлено територіальні відмінності й схарактеризовано особливі риси розподілу населення адміністративних районів та міст Волинської області за окремими віковими групами.

Ключові слова: трудові ресурси, природний приріст, народжуваність, смертність, працездатне населення, просторові відмінності.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ефективне використання трудових ресурсів є однією з основних передумов стабільного функціонування будь-якої ланки господарського комплексу. Проте існує ряд процесів у суспільстві, які прямо впливають на потенціал та здатність трудових ресурсів виконувати свої функції. До таких відносять демографічні зміни у вікових та статевих показниках, чисельності населення, режим його відтворення, склад населення відповідно до статі та віку тощо. Детальний аналіз співвідношення статистичних демографічних показників трудових ресурсів різних адміністративно-територіальних одиниць України, у тому числі Волинської області, дає змогу виявити ті чи інші риси в їх динаміці та показати закономірності розподілу трудових ресурсів у містах та районах. Тому такі дослідження актуальні з точки зору визначення шляхів подальшої оптимізації соціально-економічної політики в регіоні.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Дослідження особливостей формування трудових ресурсів та населення досліджено в працях ряду українських учених. Основні засади формування ринкових відносин та питання економіки праці були висвітлені в роботах Д. П. Богині [2]. Питанням становлення та розвитку ринку праці в Україні, зокрема соціально-демографічним аспектам розвитку суспільства, приділено увагу в роботах Е. М. Лібанової [5]. Дослідження проблем зайнятості та підвищення ефективності використання трудових ресурсів, формування економічної активності населення знайшли відображення в працях С. І. Бандура [1]. Основні принципи функціонування і розвитку ринку праці досліджені в працях В. М. Петюха [9].

Серед географів України, які займаються проблемами географії населення та ринку праці, зокрема розміщення та використання трудових ресурсів, слід відзначити С. І. Іщука [4], Н. І. Мезенцеву [7], М. М. Логвина [6] та ін.

Серед науковців Волинської області, які займаються дослідженням процесів, пов'язаних із ринком праці Волині, варто відзначити наукові доробки А. М. Слащука, який у своїх працях досліджував демографічні аспекти розселення населення у Волинській області [3], та С. О. Пугача, який приділив увагу дослідженням міграційних процесів у Волинській області [10].

Формулювання мети та завдань статті. Метою статті є визначення особливостей просторового розподілу постійного працездатного населення за основними віковими групами в містах та районах Волинської області, його динаміки, вікової структури.

Для досягнення цієї мети вирішувалися такі завдання:

- показати динаміку зміни чисельності населення області за основними віковими групами;
- на основі статистичних показників схарактеризувати співвідношення між основними категоріями населення за його віковими групами в містах обласного підпорядкування і районах Волинської області;
- провести групування адміністративних районів та міст Волинської області за показниками структури населення в основних вікових групах.

Методи дослідження. Під час дослідження використовували комплексний та системний підходи, методи статистичного аналізу, графічний та математичний методи, метод ранжування. Вихідними матеріалами для дослідження були статистичні дані за 2011 р. Головного управління статистики у Волинській області.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Обсяг трудових ресурсів залежить від чисельності населення, режиму його відтворення, складу відповідно до статі та віку [9, с. 9]. У свою чергу, на кількість населення безпосередньо мають вплив міграційні процеси [10, с. 74]. Основну частину трудових ресурсів Волинської області становить її населення в працездатному віці, а також підлітки й особи пенсійного віку, які ще спроможні працювати.

Згідно зі статистичними даними Головного управління статистики області, у структурі розподілу постійного населення за віковими групами у Волинській області, переважає частка населення у працездатному віці (рис. 1). До цієї групи відносять 59 % населення області. Населення у віці, молодшому за працездатний, становить 20 %. Населення у віці, старшому за працездатний, становить 21 %. Слід відзначити, що в середньому по Україні питома вага осіб працездатного віку становить більше ніж 56 % усього її населення [8].

Рис. 1. Розподіл постійного населення за основними віковими групами у Волинській області у 2011 р.

У структурі розподілу постійного населення за віковими групами в містах і районах Волинської області низьку частку населення працездатного віку відзначаємо у всіх районах, окрім Луцького, де частка населення в працездатному віці є високою і становить 59,3 %, а також у Луцьку із часткою населення в працездатному віці – 65,2 %, Ковелі – 64 %, Нововолинську – 61,5 % і Володимир-Волинському – 62,8 % [8].

До районів області, у віковій структурі населення яких порівняно велику частку становить населення у віці молодшому за працездатний, належать Камінь-Каширський (25,3 %), Любешівський (24,3 %), Ратнівський (23,3 %) та Маневицький (23,3 %) райони. Серед районів області з найменшою часткою молодого населення відносяться Горохівський (18,9 %), Іваничівський (18,1 %), Володимир-Волинський (19,7 %), Турійський (19,9 %) та міста обласного підпорядкування Луцьк (16,9 %), Ковель (19,6 %), Володимир-Волинський (17,1 %), Нововолинськ (16 %) (рис. 2).

Частка населення у віці, старшому за працездатний, переважає в таких районах, як Горохівський (25,8 %), Локачинський (24,8 %), Турійський (25,6 %), Володимир-Волинський (24,2 %), Іваничівський (24,1 %). Найменшою вона є в Любешівському (19 %), Камінь-Каширському (18,5 %), Луцькому (19,2 %) районах та містах Ковель (16,4 %) і Луцьк (17,9 %) (рис. 2).

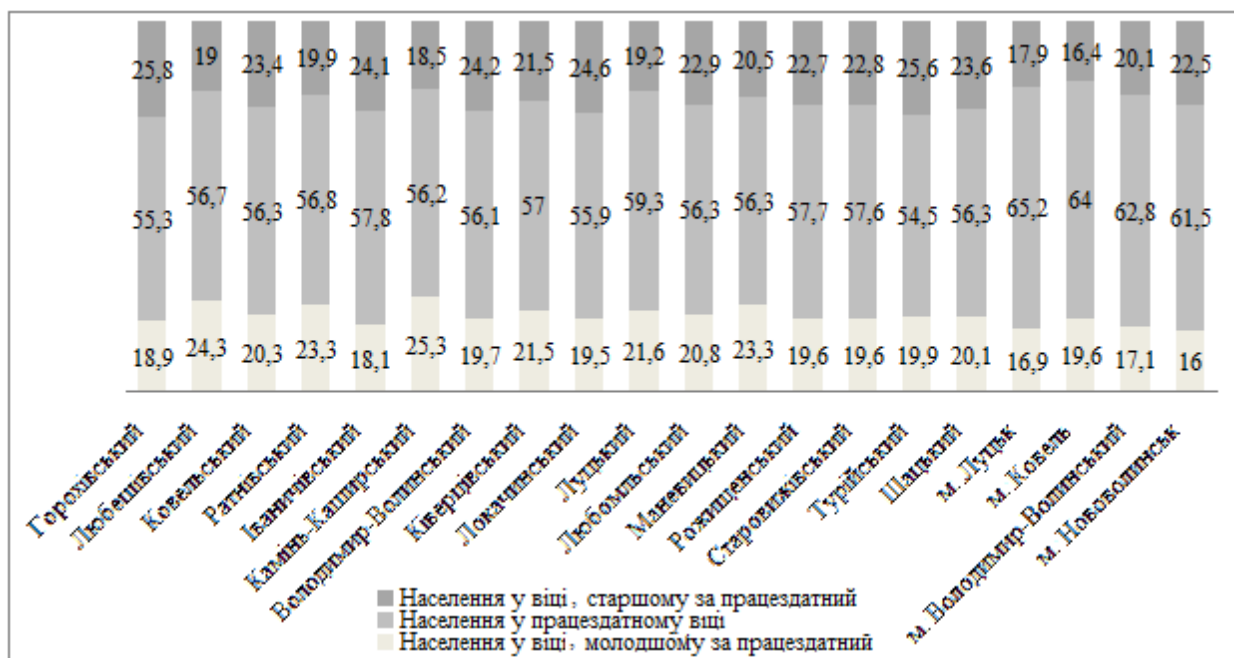

Рис. 2. Розподіл постійного населення за основними віковими групами в містах і районах Волинської області у 2010 р., %

Щоб об'єктивно оцінити просторові відмінності в поширенні трудових ресурсів, а також виявити групи проблемних адміністративних одиниць (районів та міст) Волинської області, ми провели групування адміністративних районів та міст методом ранжування показників населення кожної вікової групи:

$$C = \frac{A_{\max} - A_{\min}}{n},$$

де C – величина числового інтервалу; A_{\max} – максимальне значення показника; A_{\min} – мінімальне значення показника; n – кількість груп.

За результатами проведеного групування було виділено по три групи адміністративних районів та міст (табл. 1). Групування адміністративних районів та міст Волинської області за показниками частки населення у віці, молодшому за працездатний, дає змогу показати забезпеченість трудовими ресурсами окремого регіону чи міста в перспективі. Так, до районів та міст обласного підпорядкування, у яких частка населення даної вікової групи є порівняно високою (22,3–25,3 %) і вищою, ніж у середньому по області (21 %), належать райони I групи (табл. 1). Сприятливою у відтворенні та формуванні трудових ресурсів лишаються адміністративні райони та міста II групи із часткою населення у віці, молодшому за працездатний, – від 19,2 до 22,2 %. Для адміністративних одиниць III групи характерна низька частка населення вікової групи населення, яка становить від 16 до 19,1 %.

Таблиця 1

Групування адміністративних районів та міст Волинської області за показниками розподілу населення в основних вікових групах*

Частка в загальній чисельності населення, %	Адміністративно-територіальні одиниці, які входять до складу окремих груп	
Населення у віці, молодшому за працездатний		
25,3–22,3	I група	Камінь-Каширський, Любешівський, Маневицький, Ратнівський райони
22,2–19,2	II група	Луцький, Ківерцівський, Любомльський, Ковельський, Шацький, Турійський, Володимир-Волинський, Старовижівський, Рожищенський, Локачинський райони; м. Ковель
19,1–16,0	III група	міста Нововолинськ, Луцьк, Володимир-Волинський; Іваничівський, Горохівський райони
Населення в працездатному віці		
65,2–61,6	I група	міста Луцьк, Ковель, Володимир-Волинський
61,5–58,1	II група	м. Нововолинськ; Луцький район
58,0–54,5	III група	Іваничівський, Рожищенський, Старовижівський, Ківерцівський, Ратнівський, Любешівський, Шацький, Ковельський, Маневицький, Любомльський, Камінь-Каширський, Локачинський, Володимир-Волинський, Горохівський, Турійський райони
Населення у віці, старшому за працездатний		
25,8–22,7	I група	Горохівський, Турійський, Локачинський, Володимир-Волинський, Іваничівський, Шацький, Ковельський, Любомльський, Старовижівський, Рожищенський райони
22,6–19,6	II група	міста Нововолинськ, Володимир-Волинський; Ківерцівський, Маневицький, Ратнівський райони
19,5–16,4	III група	Луцький, Любешівський, Камінь-Каширський райони; міста Луцьк, Ковель

* Складено автором.

Групування за часткою населення в працездатному віці показало, що найсприятливіша трудово-ресурсна ситуація складається в містах області, які ми віднесли до I групи, показник частки населення яких у відповідній віковій групі становить 61,6–65,2 % і є вищим ніж у середньому по області (59 %). Основною причиною високої частки населення працездатного віку саме в містах є порівняно високий попит на трудові ресурси, а, відповідно, більша можливість працевлаштування населення. Це спонукає населення в працездатному віці до трудової міграції.

Друга група адміністративних районів та міст характеризується дещо меншими показниками забезпеченості трудовими ресурсами, у яких частка працездатного населення коливається від 58,1 до

61,5 %. Сюди входять м. Нововолинськ та Луцький район, для якого характерними є маятникові трудові міграції населення.

Найгірша ситуація із часткою населення в працездатному віці склалась у III групі районів із відповідними показниками від 54,5 до 58,0 %. Таким рівнем забезпеченості трудовими ресурсами характеризуються фактично всі адміністративні райони області. Особливо низька частка населення в працездатному віці спостерігається в Турійському (54,5 %), Горохівському (55,3 %), Локачинському (55,9 %), Володимир-Волинському (56,1 %), Камінь-Каширському (56,2 %), Любомльському (56,3 %), Маневицькому (56,3 %), Ковельському (56,3 %), Шацькому (56,3 %), Любешівському (56,7 %), Ратнівському (56,8 %) та Ківерцівському (57,0 %) районах. Дещо кращою ситуація із часткою населення в працездатному віці є в Іваничівському (57,8 %), Рожищенському (57,7 %) і Старовижівському (57,6 %) районах.

Основною причиною низької частки працездатного населення в цих адміністративних районах є низький попит на трудові ресурси, що призводить до міграційного відтоку населення відповідної вікової групи.

Високі показники частки населення у віці, старшому за працездатний, говорять про процес старіння населення того чи іншого району. Групування за цим показником показало, що в межах Волинської області цей процес помітний у більшості адміністративних районів. Так, райони та міста області, показники частки населення яких у віці, старшому за працездатний, є вищими ніж у середньому по області (21 %) і складають від 22,7 до 25,8 %, ми віднесли до I групи. Досить високі показники частки цієї групи населення також серед районів та міст II групи (19,6–22,6 %). У III групі адміністративних районів та міст області частка населення у віці, старшому за працездатний, є досить низькою й складає від 16,4 до 19,5 % (рис. 2, табл. 1).

Важливою в розподілі трудових ресурсів окремого регіону є динаміка зміни кількості населення за основними віковими групами. У динаміці розподілу постійного населення у віці, молодшому за працездатний, у містах і районах Волинської області загалом зміни незначні (рис. 3). Починаючи з 1995-го до 2007-го, спостерігається тенденція до скорочення кількості населення у віці, молодшому за працездатний. За цей період цей показник знизився з 272,7 тис. осіб до 207,7 тис. осіб, відповідно. Починаючи з 2008-го, динаміка кількості населення в цьому віці лишається фактично незмінною. У 2008-му цей показник складав 205,8 тис. осіб, 2009-му – 205,4 тис. осіб, 2010-му – 205,7 тис. осіб. У 2011 р. кількість населення у віці, молодшому за працездатний, дещо зросла і становила 206,2 тис. осіб.

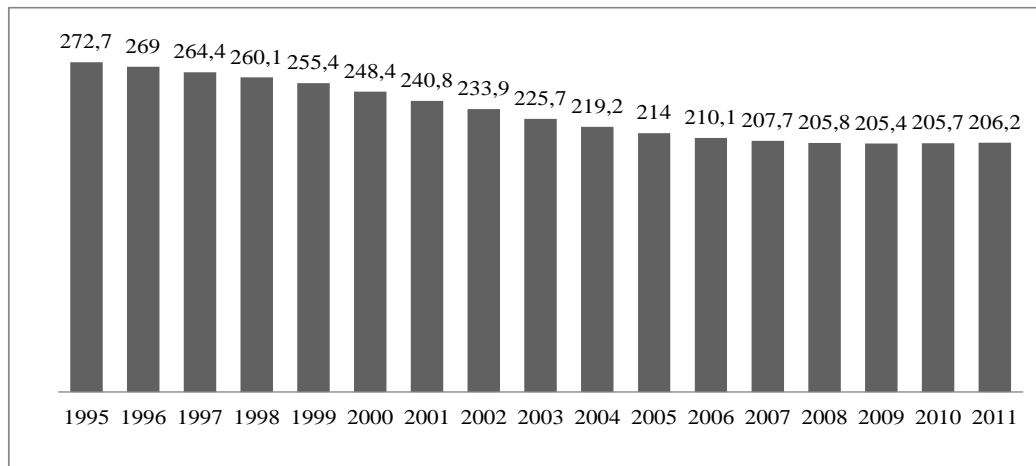

Рис. 3. Динаміка розподілу постійного населення у віці, молодшому за працездатний, у Волинській області в 1995–2011 рр., тис. осіб

Динаміка розподілу постійного населення в працездатному віці в містах і районах Волинської області має чітко виражені етапи (рис. 4). На першому етапі з 1995 р. до 1999 р. щорічний приріст населення цього віку був незначним і складав у середньому від 0,9 до 3,3 тис. осіб за рік. Для другого етапу (2000–2009 рр.) характерними є високі темпи зростання показника приросту населення в працездатному віці в середньому від 1,4 до 7,7 тис. за рік і досягнення піку у 2009-му – 614,4 тис. осіб.

Третій етап (2010–2011 рр.) характеризується незначним спадом цього показника. Із 2010-го кількість населення в працездатному віці дещо скоротилася й у 2011-му вона становила 613,4 тис. осіб.

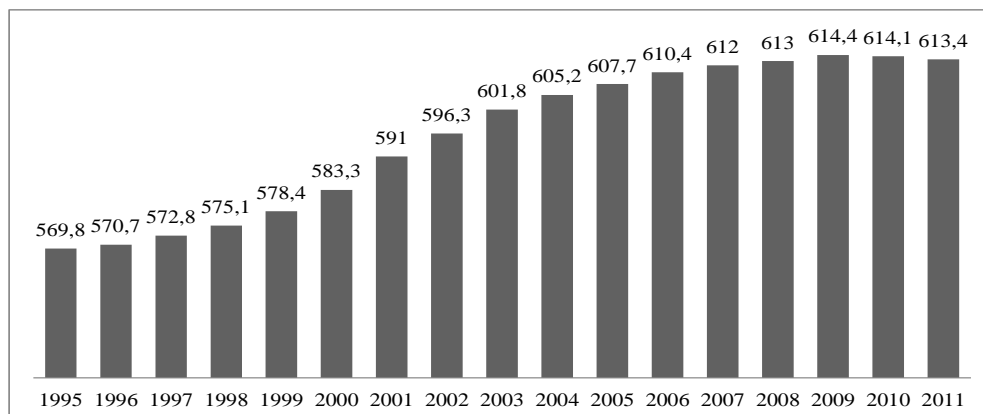

Рис. 4. Динаміка розподілу постійного населення в працездатному віці у Волинській області в 1995–2011 рр, тис. осіб

Населення у віці, старшому за працездатний, починаючи з 1997 р. по 2009 р., поступово скорочувалось із 238,1 тис. осіб до 213,7 тис. осіб, відповідно (рис. 5). У середньому показник скорочення населення становив від 0,7 тис. осіб до 3,9 тис. осіб за рік. У 2010–2011 рр. помітна тенденція до незначного приросту населення цієї вікової групи. У 2010 р. цей показник складав 214,1 тис. осіб проти 214,8 тис. осіб у 2011 р.

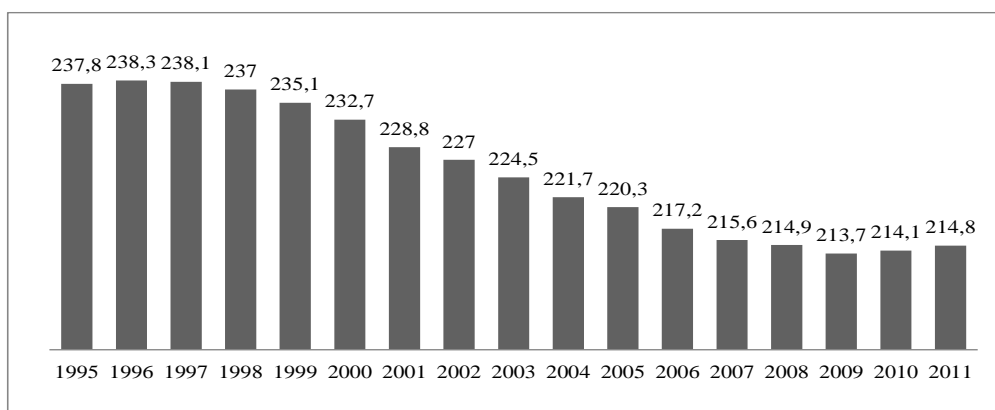

Рис. 5. Динаміка розподілу постійного населення у віці, старшому за працездатний, у Волинській області в 1995–2011 рр, тис. осіб

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, Волинська область володіє достатньою кількістю трудових ресурсів. У структурі розподілу постійного населення за віковими групами в містах і районах Волинської області переважає населення в працездатному віці. У динаміці розподілу населення за віковими групами помітна тенденція поступового скорочення населення у віці, молодшому за працездатний, зумовлена депопуляційними демографічними процесами в області в останньому десятиріччі. У динаміці розподілу постійного населення в працездатному віці за весь досліджуваний період помітна тенденція приросту населення, зумовлена невеликим загальним ростом річного приросту населення в останні роки через підвищення рівня народжуваності населення. Населення у віці, старшому за працездатний, зазнало поступового скорочення. Лише за останні два роки помітна тенденція його незначного приросту.

У розподілі постійного населення за віковими групами в містах і районах Волинської області характерними є територіальні відмінності. До районів, у яких склалася найбільш сприятлива ситуація і переважає населення у віці, молодшому за працездатний, та працездатному, належать зазвичай території, у яких переважає сільське населення (Камінь-Каширський, Любешівський, Ратнівський,

Маневицький райони та м. Ковель). Серед районів, у яких інтенсивно відбуваються процеси старіння населення, можна виділити Горохівський, Локачинський та Турійський.

У результаті проведеного групування адміністративних районів та міст Волинської області за показниками розподілу населення в основних вікових групах було виявлено декілька особливих та важливих рис. По-перше, у більшості адміністративних районів області помітним є висока частка населення у віці, старшому за працездатний. По-друге, найвища частка населення в працездатному віці помітна переважно в містах області, що свідчить про неоднорідність розподілу трудових ресурсів. По-третє, висока частка населення у віці, молодшому за працездатний, характерна для районів, де переважає сільське населення і, відповідно, низька його частка в містах.

У подальшому доцільно дослідити співвідношення пропозиції та попиту на ринку праці Волинської області, а також виявити основні риси в динаміці розподілу працездатного населення за основними віковими групами в містах і районах Волинської області.

Джерела та література

1. Бандур С. І. Трудоресурсна безпека України в контексті глобалізації світової економіки / С. І. Бандур, О. І. Цимбал. – К. : РВПС України НАН України, 2007. – 68 с.
2. Богиня Д. П. Основи економіки праці : навч. посіб. / Д. П. Богиня, О. А. Грیشнова. – К. : Знання Прес, 2001. – 314 с.
3. Сврорегіон Буг: Волинська область / за ред. Б. П. Клімчука, П. В. Луцишина, В. Й. Лажніка. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. – 448 с.
4. Ішук С. І. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва : навч. посіб. / С. І. Ішук. – К. : Паливода, 2002. – 260 с.
5. Лібанова Е. М. Ринок праці та соціальний захист : навч. посіб. / Е. М. Лібанова, О. М. Палій. – К. : Основи, 2004. – 488 с.
6. Логвин М. М. Працересурсний потенціал Полтавської області і його територіальна організація : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / М. М. Логвин. – К., 2002. – 17 с.
7. Мезенцева Н. І. Суспільно-географічний аналіз ринку праці в Україні / Н. І. Мезенцева // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. : Географія. – 2005. – № 51. – С. 32–35.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Петюх В. М. Ринок праці : навч. посіб. / В. М. Петюх. – К. : КНЕУ, 1999. – 288 с.
10. Пугач С. О. Географічний аналіз міграційних процесів у Волинській області у 2006 р. / С. О. Пугач // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Географічні науки. – 2009. – № 10. – С. 74–79.
11. Пухова А. Г. Географические аспекты формирования рынка труда Нижегородской области в новых экономических условиях : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география» / А. Г. Пухова. – Нижний Новгород, 2007. – 26 с.

Пасевич Юрий. Современное состояние и пространственные отличия в обеспечении трудовыми ресурсами хозяйственного комплекса Волинской области. Показана структура и динамика распределения постоянного населения за основными возрастными группами в Волинской области. Проведен сравнительный анализ показателей количественного состава трудовых ресурсов административных районов и городов Волинской области. На основании статистических показателей методом ранжирования осуществлено группирование административных районов и городов Волинской области по показателям структуры населения в основных возрастных группах. Обнаружены территориальные отличия и охарактеризованы особенные черты распределения населения административных районов и городов Волинской области за отдельными возрастными группами.

Ключевые слова: трудовые ресурсы, естественный прирост, рождаемость, смертность, работоспособное население, пространственные отличия.

Pasevich Yuriy. Current Status and Spatial Differences of the Manpower Provision in the Economic Complex of Volyn Region. A structure and dynamics of distributing of permanent population is rotined after basic age-dependent groups in the Volhynia area. The comparative analysis of indexes of quantitative composition of labour resources of administrative districts and cities of the Volhynia area is conducted. On the basis of statistical indexes, the method of ranzhuvannya is carry out grouping of administrative districts and cities of the Volhynia area on the indexes of structure of population in basic age-dependent groups. Found out territorial differences and the special are described

Key words: human resources, natural growth, fertility, mortality, population of working-age, the spatial differences.

Стаття надійшла до редколегії
14.03.2013 р.